

TERRORI JA POLIITTINEN JÄRJESTELMÄ

Kari Sulevo*

Maailmankuulu valtiomies, Italian entinen pääministeri kaapataan ja murhataan. Lähes seitsemänsataa ihmistä saa surmansa jumbokoneiden yhteentörmäyksessä Teneriffan lentokentällä. Syynä on kentällä vallitseva tungos, jonka taas ovat aiheuttaneet pommiräjähdykset naapurisaaren, Gran Canarian lentokentällä. Urheilijoiden massamurha Münchenin olympialaisten yhteydessä. Kaikki mainitut tapahtumat kuuluvat ilmiöalueeseen, josta käytetään nimeä poliittinen terrorismi. Terrorismista on tullut huolestuttavan tavanomainen osa myös länsi-eurooppalaista poliittista elämää.

Sana »terrori» viittaa pelkoon, pelon herättämiseen ihmisissä. Tämä taas on oikeastaan kaikkeen väkivallan käyttöön, myös esimerkiksi valtioiden välisiin sotiin liittyvä elementti. Siksi terrorismikäsitteen määrittäminen on niin hankalaa. Aluksi lieneekin parasta lähteä liikkeelle varsin yleisestä määritelmästä, jonka on antanut *Lester A. Sobel*. Sen mukaan sanaa terrorismi käytetään nykyisin tarkoittamaan melkein kaikkia poliittisten päämäärien vuoksi suoritettuja laittomia väkivaltatekoja, joita suorittavat erilaiset salaiset ryhmät.¹

Terrorismi on ollut ja on yleismaailmallinen ongelma. Terrorin päämäärät ovat myös vaihdelleet suuresti. Tässä kirjoituksessa tarkasteltava alue on kokonaisuuteen nähden kuitenkin suppea. Pää-

määränä onkin analysoida vain eräitä sellaisia tapauksia, joissa tarkoituksena on ollut mahdollisimman suuren sisäisen sekasorron aikaansaaminen terroritoimien avulla. Terroristien lopullisena pyrkimyksenä on kaikissa tarkasteltavissa tapauksissa valtion poliittisen järjestelmän muuttaminen toisentyypisistä toisentyypiksi, johon valtion sisäisen sekasorron uskotaan johtavan. Käsitteilyn ulkopuolelle jäävät näin ollen esimerkiksi kenties kaikkein tunnetuimmat ja alan tieteellisessä kirjallisuudessa ehkä eniten käsitellyt terroristijärjestöt Palestiinan vapautusjärjestö, PLO ja Irlannin tasavaltalaisarmeijan, IRA:n väliaikaissiipi. Kirjoituksen näkökulma on myös kokonaan nykyisyydessä. Esille otettavat terroristijärjestöt ovat parhaillaankin toimivia.

Perusteluna myöhemmin täsmennettävälle ongelmanasettelulle on aivan yleisesti ottaen se, että terrorismi on tällä hetkellä vakava ongelma monen maan poliittisessa elämässä, jota ei tieteellisellä tasolla ole vielä kovinkaan laajalti käsitelty. Erityisenä, kirjoittajan kannalta paljolti henkilökohtaisesta kiinnostuksesta johtuvana perusteluna on se, että yhä laajenevasta terroritoiminnasta on tullut vakava haitta Espanjassa viime aikoina tapahtuneelle poliittiselle muutosprosessille.² Läntisissä teollisuusmaissa esiintyvän poliittisen terrorin sisäisen luonteen selvittäminen voi toki olla jopa käytännön toimien kannalta hyödyllistä.

Terroristijärjestöjen salaisen luonteen johdosta ei käsillä olevan kaltaisen tutkimuksen aineiston hankkiminen ole aivan

* Dosentti, Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitos, os. Tunturik. 12. A. 3. 00100 Hiki 10, puh 495368.

yksinkertaista. Asiaa hankaloittaa vielä jo mainittu tieteellisen tutkimuksen vähäisyys. Näin ollen tässä kirjoituksessa onkin tavanomaisten dokumentti- ja tilastolähteiden lisäksi jouduttu turvautumaan myös sen kaltaisiin, usein vähemmän täsmällisiin lähteisiin kuin sanomalehtikirjoituksiin ja aikakauslehtireportaaseihin. Aineiston analyysitapa on kvalitatiivis-vertaileva.

Terrorismin moraalisen oikeutuksen pohdiskelua, jota niin useat tätä toimintaa käsittelevät tieteelliset kirjoitukset sivuavat,³ ei tässä tutkimuksessa juuri suoriteta. Toisaalta henkilö, joka kirjoittajan tavoin on joutunut todistamaan paikalla olleena terroritekoa, jossa kymmenen ihmistä saa surmansa ja viisikymmentä loukkaantuu, ei voi suhtautua äkilliseen poliittiseen väkivaltaan puolueettomasti.⁴ Kirjoittajan perusasenne on siis terrorismin vastainen. Tätä käsityskantaa edesauttaa suuresti se, että järjestäytynyt työväenliike, jonka etuja kaikki tarkasteltavat järjestöt väittävät ainakin jossakin muodossa tukevansa, on kaikkialla tuominnut jyrkästi tämänkaltaisen poliittisen toiminnan moraalittomana ja vain poliittisten vastustajien etuja ajavana toimintamuotona.

Käsitteiden määrittelyä ja ongelmanasettelu

Edellä todettiin jo terrorismi-käsitteen vaikeaselkoisuus samalla, kun sille annettiin Sobelin mukaan hyvin yleinen määritelmä. Salassa suoritettu, laittomuus ja väkivaltaisuus ovat epäilemättä avainsanoja poliittisesta terrorismista puhuttaessa. *Paul Wilkinsoniin* nojautuen niihin on epäilemättä lisättävä myös kaikinpuolinen julmuus ja täydellinen amoraalisuus.⁵ Toisaalta nämä kaikki ovat asioita, jotka sopisivat myös esimerkiksi Yhdysvaltojen

suorittamiin Vietnamin pommituksiin 1960- ja 70-luvuilla. Kuitenkin niitä on julkisuudessa pidetty normaalina sodankäyntinä eikä suinkaan terroritoimintana. Näin ollen lieneekin yksinkertaisinta pyysyä annetun yleisen määritelmän puitteissa ja määritellä käsite kussakin erityistapauksessa aina uudestaan. Samalla on toki pidettävä mielessä terroritoiminnan monet muodot. Päämäärät ja toimintamallit voivat vaihdella suuresti. Tähän problematiikkaan ei tässä kirjoituksessa kuitenkaan syvemmin puututa. Erinomaisen kuvan terrorismin historiasta ja erilaisista toimintatyypeistä saa *Paul Wilkinsonin* teoksen, *Political Terrorism*, perusteella.⁶

Esillä olevassa kirjoituksessa tarkastellaan neljää terroristijärjestöä, jotka kaikki toimivat muuttaakseen maansa poliittisen järjestelmän uudentyypiseksi. Asianomaisesta järjestöstä riippuen kyseessä on tällöin joko välillinen tai lopullinen päämäärä. Näin poliittinen terrorismi myös määritellään tässä erityistapauksessa salaiseksi ja laittomaksi väkivaltatoiminnaksi, joka pyrkii horjuttamaan asianomaisen maan yhteiskuntaelämää niin, että seurauksena terroritoiminnasta on ainakin jonkinasteinen poliittisen järjestelmän muutos.

Tarkasteltavat neljä esimerkkitapausta ovat Espanjassa toimiva baskilaisjärjestö ETA (*Euzkadi ta askatasuna*, Baskimaa ja vapaus), Italian punaiset prikaatit, japanilainen yhdistynyt punainen armeija (*Ren-go sekigun*) sekä Saksan Liittotasavallassa toimiva punainen armeijaryhmä (*Rote armee fraktion*). Paitsi sitä, että kaikki valitut järjestöt pyrkivät maansa poliittisen järjestelmän muutokseen, on valintaan vaikuttanut myös se, että ne kaikki toimivat korkealle teollistuneissa yhteiskunnissa. Analysoitavan alueen yhtenäisyyttä lisää se, että kaikki esimerkkijärjestöt ovat niin sanotusti ääriivasemmistolaisia. Kaik-

kien pyrkimyksenä on jonkinlainen sosialistinen järjestelmä, ja jokainen esimerkiksi tapauksista pitää itseään myös marxilaisena ryhmänä.

Juuri mainittuihin neljään järjestöön päätyessä ei millään tavalla ole haluttu viitata siihen, että terrorismi olisi yksinomaan jonkinlainen ääri vasemmistolainen ilmiö. Myös äärioikeistolainen terrori on ollut ja on huomattavaa; viime aikoina se on lisääntynyt erityisesti Saksan Liittotasavallassa. Mainitut vasemmistolaiset järjestöt muodostivat vain niin soveliaan kokonaisuuden, että vertaileva analyysi kävi kaikin puolin mahdolliseksi. Samoin on huomautettava, että tarkasteltavissa maissa toimii muitakin terroristijärjestöjä, joihin niitä ei oteta tässä analyysissä huomioon. Erityisen maininnan ansaitsevat kuitenkin espanjalainen kaupunkisissijärjestö GRAPO (lokakuun 1. päivän antifasistiset vastarintaryhmät, ääri vasemmistolainen niinkuin ETA:kin) sekä Italian ja Saksan Liittotasavallan fasisistiset terroristiryhmät.

Pelkkä järjestöjen ja niiden toiminnan kuvaaminen ei tietenkään riitä yhteiskuntatieteelliseksi tutkimusongelmaksi, vaikka sekin pyritään tässä kirjoituksessa suorittamaan. Tärkeämpää on pyrkiä selitykseen. Teoreettisena lähtökohtana on tällöin se yhteiskuntatieteissä yleisesti hyväksytty ajatus, että yksilöiden toiminta on aina jossakin määrin ympäröivän yhteiskunnan luonteen ja rakenteen funktio. On olemassa kontekstuaalivaikutus yhteisötason muuttujista yksilötason muuttujiin. Vastattavaksi tuleekin tällöin kysymys: onko tutkittavien maiden, Espanjan, Italian, Japanin ja Saksan Liittotasavallan yhteiskunnissa jotakin sellaista, jolla terroritoiminnan harjoittaminen näissä maissa selittyisi? Eroavatko mainittujen maiden yhteiskunnat jollakin lailla vastaavanlaisista korkealle teollistuneista kapitalistisista

maista, joissa ainakaan tarkasteltavan kaltaista terroritoimintaa ei juuri esiinny? Mikäli erottavia tekijöitä löytyy, ovatko ne kussakin neljässä esimerkkitapauksessa samankaltaisia? Viimeksi mainittuun kysymykseen vastaamalla pyritään siis myös yleistävään tietoon, jonkinlaiseen terrorismin teoriaan.

Terrorismista puhuttaessa on keskusteltu paljon sen kansainvälisestä luonteesta. On viitattu terroristien ulkomaisiin tukijoihin, jotka katsovat hyötyvänsä tämänkaltaisesta toiminnasta, ja samoin on mainittu terroristijärjestöjen keskinäinen yhteistyö.⁷ Myös tässä kirjoituksessa pyritään mahdollisuuksien mukaan tarkastelemaan tätä aluetta. Onko terrorismi luonteeltaan kansainvälistä, vaikka ensisijainen toiminnan päämäärä rajoittuisikin vain yhteen valtioon? Samoin pyritään vielä vastaamaan kysymykseen: onko terrorismi -ismi? Onko olemassa tässä tapauksessa yhtenäistä ääri vasemmistolaista terrori-ideologiaa, ja jos on, mihin poliittiseen traditioon se voidaan sijoittaa? Niinkään tulevat tarkasteltaviksi — tosin varsin yleisellä tasolla — terrorin seuraukset. Ovatko terroristit onnistuneet asettamisensa päämäärissä, ja miten terrori on vaikuttanut kohde-yhteiskuntiin?

Järjestöt, niiden toiminta, päämäärät ja ideologinen perusta

Kaikki tarkasteltavat neljä järjestöä ovat iältään melko nuoria. Vanhin niistä, ETA, on peräisin vuodelta 1958. Muut ovat syntyneet 1960-luvulla, lähinnä sen loppupuolella. Pääosaltaan nuoria ovat myös toimivat terroristit. Erityisesti italialaisen, japanilaisen ja saksalaisen esimerkin osalta tämä selittyy sillä, että varsinkin nämä järjestöt ovat painottuneesti radikaalin vasemmistolaisen älymystön ryhmittymiä.

Japanilaisen yhdistyneen punaisen armeijan perustivat syyskuussa 1969 noin 400 sosialistisen ylioppilasjärjestön, *Zengakuren*, radikaalia jäsentä.⁸ Saksan Liittotasavallassa toimiva punainen armeijaryhmä, joka perustajiansa *Andreas Baaderin* ja *Ulrike Meinhofin* mukaan tunnetaan paremmin *Baader—Meinhof*-ryhmänä, on koko toimintansa ajan ollut painottuneen vasemmisto-radikaali-intellektuellinen.⁹ Samaa voidaan paljolti sanoa Italian punaisista prikaateista. Poliisien löytämät jäsenluettelot ovat osoittaneet järjestön johdon olevan vankasti akateemisissa käsissä. Ainoastaan ETA:n kohdalla ei asiaa voi sanoa näin suoraviivaisesti. Paljastuneet ETA:n militantit eivät juuri ole olleet lähöisin yliopistoista, joskin määrätty intellektuellinen leima tälläkin järjestöllä kiistämättä on. Poikkeus selittyy epäilemättä järjestöjen perusluenteiden eroavuuksista. ETA ajaa vähemmistökansallisuuden asiaa, kun taas muut esimerkkitaipaukset ovat »yleisjärjestöjä».

Arviot terroristijärjestöjen jäsenmääristä vaihtelevat jossakin määrin. Kaikki havainnoitsijat ovat kuitenkin yksimielisiä eräästä seikasta: järjestöt ovat jäsenistöltään varsin pieniä, pienimpiinkin poliittisiin puolueisiin verrattuina hyvin vaatimattomia. Suurin tarkasteltavista tapauksista lienee ETA. Sen militanttien määräksi on varsin yleisesti arvioitu noin 1500. *Baader—Meinhof*-ryhmän aktiivisin ydin lienee taas parhaimmillaankin ollut alle sadan hengen luokkaa. Muiden kahden esimerkkitaipauksen koot ovat sitten tällä välillä. Lähestulkoonkaan täsmällisten tietojen saaminen on järjestöjen tiukan salaisesta luonteesta johtuen mahdotonta.

Tarkasteltavien terroristijärjestöjen vähäiset koot selittyvät tietenkin niiden taustoilla. Radikaali-intellektuellien (osittain pl. ETA) ryhminä ne tietenkään eivät ole voineet saavuttaa massakannatusta. Sellai-

set analyysin ulkopuolella olevat järjestöt kuin esimerkiksi PLO ja IRA:n väliaikaisiipi ovat toki monin verroin tarkasteltuja suurempia. Samoin on otettava huomioon, että esimerkkitaipauksetkin ovat merkittävien tukiryhmiensä ansiosta omia naispainoiltaan kokoaan suurempia. Esimerkiksi *Baader—Meinhof*-ryhmän tiedetään nauttineen aika ajoin verraten laajaakin ja joskus myös aktiivista kannatusta Liittotasavallan radikaalin älymystön keskuudessa. ETA:n poliittis-sotiaalliseen siipeen osittain sitoutunut *Herri Batasuna*-puolue taas sai Espanjan viimeisissä parlamenttivaaleissa noin kymmenen prosentin kannatuksen Baskialueen väestön keskuudessa.

Terroristijärjestöt muodostavat harvoin todella yhtenäisiä kokonaisuuksia, eivätkä esimerkkitaipauksemme ole tässä suhteessa poikkeuksia. ETA jakautuu sekä sotilaalliseen että sotilaallis-poliittiseen siipeen. Italian punaiset prikaatit-järjestö on varsin hajanainen, eikä sen paremmin japanilaisen kuin saksalaisen esimerkkitaipauksenkaan kohdalta puutu disintegroivia elementtejä. Hajanaisuus saattaa tietenkin sinänsä alentaa järjestöjen toimintatehoa, mutta on hyvin ymmärrettävää. Terroritoiminta on toki luonteeltaan sellaista, että se tuskin viehättääkään kurinalaiseen poliittiseen työskentelyyn taipuvaisia yksilöitä.

Terroritoiminnan sisällöstä on toki jokainen tiedotusvälineitä seuraava henkilö selvillä. Lentokonekaappaukset, pommiräjät, salamurhat ja niin edelleen ovat ensisijaisia uutisia harva se päivä. Maa-kohtaisia terroritekojen tilastolukuja ei tässä yhteydessä ole tarkoitus esitellä. Niistä kiinnostunut löytää haluamansa esimerkiksi *Edward Mickolusin* kirjoitukselta »*Trends in Transnational Terrorism*».¹⁰ Voidaan kuitenkin todeta, että terroristijärjestöjenkin kesken esiintyy selvästi tie-

tylnaista erikoistumista. Saksalaiset ja italialaiset ovat selvästi muita järjestöjä enemmän keskittyneet tunnettujen julkisuuden henkilöiden kaappauksiin. Heidät on sitten joko murhattu tai vapautettu huomattavia myönnytyksiä vastaan. Japanin Rengo Sekigun on palestiinalaisen PLO:n ohella kenties tunnetuin lentokoneiden kaappaaja. ETA:n toiminnan näyvimmän osan taas muolostavat pommiräjytykset ja salamurhat.

Yksittäisten terroritekojen kuvailemista kiinnostavampaa on politiikan tutkijalle epäilemättä eri terroristijärjestöjen itselleen asettamien päämäärien tarkastelu. Kaikki esimerkkitapaukset ovat ilmoittaneet tavoitteekseen toimintamaidensa poliittisten järjestelmien muuttamisen »sosialistiseksi». Poikkeuksen muodostaa toki ETA, jonka tärkein tavoite on baskimaan itsenäistäminen sekä Espanjan että Ranskan »siirtomaaherruudesta» (terroritoimintaa harjoitetaan vain Espanjassa!). Toisaalta itsenäisestä baskitasavallasta on tarkoitus tehdä myös sosialistinen, joten tässä suhteessa ETA on muiden tarkasteltavien järjestöjen linjoilla.

Edellä mainitussa tapauksessa on kyse kuitenkin vasta toiminnan lopullisesta päämäärästä. Lyhyen tähtäimen tavoitteena on terroritoiminnan tarkoituksena kaikissa tapauksissa aikaansaada mahdollisimman suurta levottomuutta ja epäjärjestyttä asianomaisissa maissa, mihin terroritoiminnalla epäilemättä päästäänkin. Kuvaava on saksalaisen Roote armeen fraktionin näkemys, jonka mukaan terroritoiminnalla aiotaan räjäyttää Liittotasavallan »vadelmavaltio», toisen maailmansodan jälkeen kehittynyt hyvinvointi-Saksa. Tavoitteena on esimerkiksi jonkinlaisen poliisivaltio-järjestelmän synnyttäminen, mikä taas loisi edellytykset kansalaisdalle ja sitä kautta siirtymiselle sosialismiin. ETA on ilmoittanut suoraan pyrki-

vänsä siihen, että Espanjan armeija kaappaisi vallan maassa. Tästä seuraisi uusi sisällissota, ja baskit voisivat näissä olosuhteissa päästä tavoitteeksi asetettuun sosialistiseen baskitasavaltaan.

Analysoitavien terroristiryhmien lopulliset päämäärät kytkeytyvät tietenkin niiden ideologisiin perustoihin. Kaikki tapauksemme ovat ilmoittaneet olevansa marxilaisia ja edustavansa sosialistista ajattelutapaa. Se, minkälaisesta marxilaisuudesta summittaisen murhaamisen yhteydessä on kysymys — jos yleensä on ollenkaan — onkin sitten jo aivan toinen asia. Tarkasteltavan kaltaisen terrorismin ideologia-analyysiä vaikeuttaa se, että kaikki neljä esimerkkitapausta ovat ideologioitaan käsitellessään olleet tavattoman epämääräisiä. Itse asiassa useimmiten on niin, että pelkkä marxilaisuuden ja sosialismin mainitseminen on riittänyt. Täsmennettyjä poliittisia toimintaohjelmia ei juuri ole esitetty.

Asia epäilemättä selkiytyy huomattavasti, jos tarkastelemme, miten terroristien toimintaan on marxilaisuutta edustavilla tahoilla suhtauduttu. Neuvostoliittolainen marxilais-leniniläinen näkemys tulee selkeästi esille esimerkiksi akateemikko *Konstantinovin* johdolla toimitetussa teoksessa *Marxilais-leniniläisen filosofian perusteet*. Kirjassa huomautetaan, että ... »eräät »vasemmistolaisten» katsomusten kannattajat olettavat, että vallankumouksellisen tilanteen toivat luoda vaikkapa pientenkin vallankumouksellisten ryhmien päättävät toimenpiteet, esimerkiksi sissisodan julistaminen taantumuksellista valtakoneistoa vastaan. Mutta olivatpa sissijoukot miten rohkeita ja itseuhrautuvia tahansa, niiden kohtalo riippuu siitä, saavatko ne laajojen kansanjoukkojen kannatuksen».¹¹ Neuvostoliittolainen kanta onkin ilman muuta selvä jo *Leninin* näkemysten perusteella. Hänhän arvioi yksilöl-

lisen terrorismin merkityksen vallankumousprosessissa hyödytöntäkin turhemaksi.¹² Vain vallankumouksellisen puolueen johtamalla kumouksellisen luokan laajalla massatoiminnalla on merkitystä.¹³

Kahdessa tarkasteltavassa maassa, Espanjassa ja Italiassa, laajaa kannatusta saanut eurokommunistinen ajattelu hylkää terrorismin niinkään täysin. Eräänlaiseksi ensimmäiseksi eurokommunistiksi kohonnut Espanjan kommunistisen puolueen pääsihteeri, *Santiago Carrillo* pitää omassa maassaan esiintyvää ETA:n terrorismin vain hyödyttömänä jäänteinä Francon kaudelta.¹⁴ Carrillon ja eurokommunistien näkemykset soveliaasta poliittisesta toiminnasta ovatkin toki täysin eri linjoilla kuin terroristien katsomukset.¹⁵ Itse asiassa voidaan sanoa, että terrorismi ei ole saanut ylipäänsä lainkaan kannatusta järjestäytyneen työväenliikkeen taholta. Kaikkialla ovat vähänkin laajempaa kannatusta nauttivat niin kommunistiset, sosialistiset kuin sosialidemokraattisetkin puolueet tuominneet terrorismin politiikan välikappaleena.

Viimeksi mainittu toteamus johtaa terrorismin ideologian pakostakin varsin yksilöllisen poliittisen ajattelun linjoille — sanovat terroristit itse ihanteistaan mitä hyvänsä. Pakostakin nousee esiin rinnastus anarkismiin, viime vuosisadalla syntyneeseen vanhemman sosialismin sovellutukseen. Anarkistithan suhtautuvat johdonmukaisen kielteisesti valtioon pakko-organisaationa ja korostavat äärimmäisen yksilöllisyyden merkitystä.¹⁶ Vaikka anarkismin teoreetikot, lähinnä *Bakunin* ja *Kropotkinin*, ovatkin syntyperältään venäläisiä, lienee aate saanut eniten kannattajia Etelä-Euroopassa, juuri tarkasteltavina olevissa Espanjassa ja Italiassa.¹⁷ Ilmiönä anarkismi on nykyisin tosin enemmänkin historiallinen. Toisaalta sen kannatus on kuitenkin eräiden tietojen mukaan lieväs-

sä nousussa ainakin Espanjan Kataloniasa. Varmastihan tätä ei voida sanoa, koska anarkistit eivät muodosta poliittisia puolueita eivätkä osallistu säännönmukaiseen valtiolliseen elämään.

Perimmältään anarkismi ei ole mikään väkivaltainen oppi, mutta sen kannattajien varhaisessa vaiheessa omaksuma taktikka on liittänyt terrorin ja anarkismin ainakin arkiajattelussa hyvin läheisesti toisiinsa. Monille sana anarkisti tuo mieleen kuvan salamyhkäisestä pomminheitäjästä, mitä nyt tarkasteltavat terroristitkin kieltämättä ovat. Toki terroristit eroavat anarkisteista siinä, että he pitävät nyt tarkasteltavissa tapauksissa sosialistista valtiota lopullisena päämääränään — anarkistit kun eivät välitä valtiosta lainkaan. Toisaalta sekä anarkistien että terroristien päämäärät ovat muuntautuneet hyvin samankaltaiseksi käytännön toiminnaksi: sekasorron aikaansaamiseksi. Päämäärään ei kumpikaan ryhmä ole saavuttanut. Tosin ainakin terroristien osalta nuo ideologiset päämäärät ovat osoittautuneetkin osin sekaviksi ja osin varsin vähän kannatusta nauttiviksi.

Terrorin seuraukset

Lähinnä lyhyen tähtäimen päämäärään, yhteiskunnallisen levottomuuden aikaansaamista, on neljästä tarkasteltavasta terroristijärjestöstä epäilemättä Espanjassa toimiva ETA. Eräiden muiden tekijöiden ohella on ETA:n käytännöllisesti katsoen hillitön terroritoiminta vaarantanut vakavasti maan viimeaikaisen rauhanomaisen poliittisen muutoksen francolaisesta diktaatturista demokratiaksi. Uusien demokraattisten instituutioiden pätevyys ja toimintakykyisyys on joutunut vakavalle koetukselle, eivätkä seuraukset ole ainakaan kailta osin rohkaisevia. Toisaalta voidaan suuresti epäillä, saavuttaisiko ETA sitten-

kään koskaan lopullista päämääräänsä, itsenäistä ja sosialistista baskitasavaltaa, vaikka esimerkiksi sen toivoma sotilasvalankaappaus tapahtuisikin. Pikemminkin voisi ajatella tällaisen utopian toteutumismahdollisuuksien romahtavan lopullisesti, kun muistetaan Francon-aikaista tehokasta terrorismin vastaista toimintaa. Huomioon otettavaksi tulee vielä sekin, että Espanjassa tuskin mikään poliittinen ryhmittyminen haluaa tällä hetkellä sisällissotaa, mitä ETA:n militantit myös toivovat. Samoin on muistettava, että terroristien harjoittamaa väkivaltaa ei missään tapauksessa koeta Espanjassa legitimeiksi, mikä taas olisi jonkinlainen vähimmäisvaatimus asetetun lopullisen päämäärän kannalta.¹⁸

Muut tarkasteltavat terroristijärjestöt ovat päämääriinsä nähden epäilemättä ETA:aa huomattavastikin kauempana. Saksan Liittotasavallan »vadelmavaltio» ei ole ainakaan terrorin ansiosta murtumassa. Japanin poliittisen johdon legitimeettii horjuttavat lahjus-skandaalit enemmän kuin terroristit. Italian yhteiskuntaa koetelevista tekijöistä on terrorismi vain yksi monien muiden joukossa eikä luultavasti edes merkittävin. Pikemminkin on yhteiskunnallisen murtumisen sijasta havaittavissa terrorin seurauksena mainituissa yhteiskunnissa eräänlaista sosiaalisen integraation kasvua. Sekä poliittisen että ammatillisen työväenliikkeen voimakas terrorismin vastainen esiintyminen analysoitavissa yhteiskunnissa kytkeytyy epäilemättä todettuun ilmiöön. Taustalla on tällöin tietenkin se, että terroristit eivät juuri missään tarkasteltavista tapauksista ole pystyneet hankkimaan toiminnalleen sosiaalista legitimeettii, terrorin oikeutuksen tunnustamista. Tämähän toki olisi edellytys sen suuntaiselle järjestelmän muutokselle, jota terroristit toivovat. Esimerkiksi parhaillaan tapahtumassa olevan

Nicaraguan poliittisen muutoksen kohdalla tilanne on juuri päinvastainen. Diktaattori Somozan kukistaneiden sandinistisissien toiminta on maan kansalaisten keskuudessa koettu laajalti oikeaksi, sosiaalisesti hyväksyttäväksi.

Eräät havainnoitsijat ovat jopa olleet sitä mieltä, että terroristien toiminnan seuraukset nyt analysoitavissa yhteiskunnissa ovat olleet täsmälleen aiottuja päinvastaiset. On viitattu siihen, että tietty länsieurooppalainen oikeistolaistuminen, jota viime aikoina on kenties voitu havaita, olisi huomattavilta osiltaan seurausta terroristien (siis nimenomaan vasemmistoterroristien) näkyvästä toiminnasta. Kieltämättä Italian kommunistinen puolue kärsi maan äskettäisissä parlamenttivaaleissa historiansa pahimman vaalitappion. Oikeisto on menestynyt liittovaltiovaaleissa Saksan Liittotasavallassa. Myöskään Espanjassa tai Japanissa ei voida puhua poliittisen vasemmiston kannatuksen huomattavasta noususta. Pikemmin kaikkialla kapitalistisessa maailmassa on havaittavissa määrättyjä oikeistolaisia reaktioita. Tätä on pidetty osiltaan juuri näkyvän terroritoiminnan seurauksena.

Toisaalta edellä todettu kehitys voidaan nähdä päinvastaisestikin. Voidaan ajatella, että ääri vasemmistolainen terrorismi on tiettyjen ihmisryhmien uhmakas vastalause jonkinlaiselle kapitalismin vakiintumiselle, laajalti hyväksytylle läntis-kapitalistiselle hyvinvointiyhteiskunnalle. Tähän viittaisivat juuri esimerkiksi Baader—Meinhof-ryhmän jäsenten puheet Liittotasavallan »vadelmavaltion» räjäyttämistä. Terrorismi olisikin tällöin jonkinlainen lisääntyneen hyvinvoinnin sivutuote. Terroristien toiminnan päämotiivi olisi tällöin eräänlainen seikkailunhalu, kyllästyminen porvarillisen yhteiskunnan vakiintuneisiin oloihin, ei epämääräisesti määritelty »marxilaisuus».

Edellä todettu yleistys sopii tuskin kovinkaan hyvin ETA:n baskien itsenäisyyttä ajaviin militantteihin; muiden analysoitavien järjestöjen jäsenten kohdalla se saattaa olla osittain paikkansa pitäväkin. Ainoaksi terroristien aktiivisuuden selittäjäksi tällainen näkemys sopii kuitenkin ainoastaan vain sen kaltaisten hämärärien yritysten kohdalla kuin Yhdysvalloissa jokin aika sitten toiminut symbioottinen vapautusarmeija (SLA). Nyt analysoitavien järjestöjen jäsenten motiivit löytynevät ainakin suurelta osin seikkailunhalua ja kyllästymistä poliittisimmilta alueilta.

Tarkasteltavat terroristijärjestöt eivät siis ole ainakaan toistaiseksi pystyneet aikaansaamaan haluamiaan yhteiskunnallisia muutoksia. Varsinaista poliisivaltion kuvaa ei myöskään mihinkään tarkasteltavista neljästä maasta ole syntynyt. Totta on, että Liittotasavallan viranomaiset ovat joutuneet perustamaan terrorisminvastaisen erikoisyksikön. Espanjan kansallisen poliisin (policia nacional, ent. policia armada) miesmäärää on viime aikoina myös tiettävästi korotettu kolmella tuhannella. Samankaltaisiin toimenpiteisiin ovat epäilemättä turvautuneet myös Italian ja Japanin viranomaiset. Siltikään ei voi havaita mitään mullistavaa kasvua järjestykseen uhratuissa määrärahoissa ainakaan asianomaisten maiden tilastollisten vuosikirjojen perusteella.

Terroristit ovat pikemminkin aikaansaaneet eräänlaista yhteiskunnallista integraatiota disintegraation sijasta, eivätkä myöskään halutut byrokraattiset muutokset ole toteutuneet. On tietenkin silti olemassa eräs ryhmä, johon terrorin seuraukset ovat koskeneet kipeällä ja ratkaisevalla tavalla: terroristien uhrin ja heidän omaisensa. Kuollutta Aldo Moroa ei auta se, että hänen surmaamisensa »kansantuomioistuimen» päätöksen perusteella »kansanvankilassa» onkin aiheuttanut pi-

kemminkin Italiassa terrorisminvastaisen kansanliikkeen kuin kapitalistisen yhteiskunnan lopullisen tuhoutumisen. Samoin tuntuu terroritekojen seurauksena surmansa saaneiden, täysin sivullisten ihmisten omaisista epäilemättä käsittämättömältä, että on olemassa yksikin maa, joka ottaa surmaaajat vastaan »poliittisina paikolaisina».

Terrorismin yhteiskunnalliset syyt

Viime aikoina ovat eräät tutkijat tuoneet esille — tosin verraten varovaisesti — määrättyjä erityispiirteitä terroritekoihin ryhtyvien henkilöiden psyykkisissä taustoissa.¹⁹ Tällaisilla seikoilla onkin terrorismin selittäjinä epäilemättä arvonsa. Toisaalta terrorismi on kuitenkin mitä voimakkaimmin yhteiskunnallinen ilmiö. Tämä seikkahan varmistuu jo sillä tosiasialla, että poliittinen terrorismi on selvästi yleisempää tietyissä yhteiskunnissa muihin verrattuna. Käsillä olevassa kirjoituksessa tarkastellaan terrorismia Espanjassa, Italiassa, Japanissa ja Saksan Liittotasavallassa. Asianomaiset maat ovat epäilemättä kärsineet terrorismista huomattavasti enemmän kuin useat muut samankaltaiset kehittyneet kapitalistiset maat. Kirjoituksen problematiikkaa täsmennettäessä asetettiin kysymys: onko näiden maiden yhteiskunnissa jotakin sellaista, joka erottaa ne muista ja siten tekee ne erityisen terrorialttiiksi.

Asianomaisten maiden vertaileva tilastollinen analyysi ei anna vastausta asetettuun kysymykseen. Vertaillaessa näiden maiden tilastotietoja erilaisten sosiaali-indikaattorien perusteella muiden vastaavanlaisten maiden tietoihin, ei voida havaita kovinkaan merkittäviä eroavuuksia. Erilaiset yhteiskunnallista frustroitumista mahdollisesti aiheuttavat tekijät (työttö-

myysaste, erilainen sosiaalinen mobilisaatio, perinteellisten sosiaalisten instituutioiden hajoaminen (jne.) eivät analysoitavien maiden kohdalla osoita mitään mullistavia eroja vertailtaessa niitä senkaltaisten kehittyneiden kapitalististen maiden tilastolukuihin, joissa terroria ei juuri esiinny (ainakaan samansisältöisenä kuin esimerkiksi tapauksissa). Mikäli eroja siis on, niiden on oltava historiallisista tekijöistä johtuvia tai sitten ne liittyvät vaikeasti mitattaviin sosiaalisiin traditioihin kyseisissä maissa.

Selvin yhteinen historiallinen tekijä tutkittavien neljän maan kohdalla on se, että ne kaikki ovat kärsineet äskettäisen sodan aiheuttamista vakavista vaurioista.²⁰ Saksa, Italia ja Japani ovat toisen maailmansodan liittolais- ja häviäjämaita. Espanja pysytteli varsinaisten sotatoimien ulkopuolella, mutta oli kuitenkin mainitun kolmen maan »ideologinen» liittolainen. Lisäksi Espanjan juuri ennen toisen maailmansodan syttymistä päättyneen pitkän sisällissodan aiheuttamat vauriot olivat hyvinkin samaa luokkaa, kuin mitä sota aiheutti sittemmin kolmelle muulle mainitulle maalle. Kaikilla tarkasteltavilla tapauksilla on myös fasistinen menneisyys, joka Espanjan osalta on päättynyt vasta aivan viime aikoina. Analysoitavat yhteiskunnat ovat siis joutuneet kärsimään laajamittaisen sodan aiheuttamista aineellisista ja henkisistä vaurioista, ja lisäksi niillä on taakkanaan äskettäinen sitoutuminen yleisesti tuomittuun epädemokraattiseen poliittiseen ideologiaan. Yleensä iältään nuoret terroristit eivät toki ole joutuneet kärsimään juuri henkilökohtaisesti mainituista seikoista, mutta tietty sosiaalinen perimä on aina otettava huomioon.

Kenties äskeistäkin tärkeämpi yhteinen tekijä on se, että Espanjan, Italian, Japanin ja Liittotasavallan yhteiskunnat ovat kaikki sellaisia, joita määrätty sosiaalinen jäykkyys on kiistatta leimannut varsin

pitkään.²¹ Virkavaltaisuus ja auktoriteettien kunnioittaminen ovat olleet niille ominaisia. Kenties Saksan esimerkkiä lukuunottamatta nämä yhteiskunnat ovat joutuneet myös nopean sosiaalisen muutoksen kohteiksi. Perinteellisestä yhteiskunnasta nykyaikaiseen on siirrytty »normaalia» länsimais-kapitalististakin kaavaa ajatellen varsin nopeasti.

Jäykkien instituutioiden vaikutuksesta terrorismiin puhuessaan ovat monet viitanneet erityisesti vanhentuneisiin koulutusjärjestelmiin tarkasteltavissa maissa. ETA:aa lukuunottamatta ovat esimerkiksi järjestöjen terroristit suurelta osin radikaali-vasemmistolaisen taustan omaavia opiskelijoita, joukossa toki myös muita akateemisia kansalaisia. Puhuessaan saksalaisesta ja japanilaisesta terrorismista *Günther Wagenlehner* ja *Robert W. Taylor* sekä *Byong-Suh Kim* ottavat erityisesti esille asianomaisten maiden vanhentuneet ja jäykän byrokraattiset yliopisto-olosuhteet.²² Ne ovat olleet omiaan lisäämään terroristeiksi muuttuvien opiskelijoiden vastustushalua ja ääriradikaalisuutta. Italian osalta taas on huomautettu, että maan koulutusjärjestelmän virheistä johtuva laaja akateeminen työttömyys on ollut eräs punaisten prikaatien syntymisen keskeisiä syitä. Ei Espanjan korkeakoulu-oljakaan voi nykyaikaisina pitää, mutta ETA:n militantit olivat kuitenkin lähtöisin suurimmaksi osaksi muualta kuin akateemisesta maailmasta.

Usein toistunut valtion sisäisen terroritoiminnan syy, kansalliset vähemmistöt, esiintyy nyt analysoitavissa tapauksissa oikeastaan vain Espanjan kohdalla. ETA:n baskiterroristit ovat ilmoittaneet toimintansa kansalliseksi vapaussodaksi. Toisaalta ETA ei kuitenkaan erotu muista tarkasteltavista tapauksista siksi, että se on ilmoittanut ideologisiksi ihanteikseen »marxilaisuuden» ja »sosialismin». Järjestön

toimintaa ovat myös vauhdittaneet paljolti samanlaiset sosiaaliset olosuhteet kuin muidenkin esimerkkimaiden kohdalla. Yleismaailmallisesti ajatellen ETA hankki jonkinlaisen ymmärrettävyyden toiminnalleen juuri Francon fasistisen järjestelmän viitekehyksissä. Niiden murruttua on myös ETA:n tekojen vähäiseltäkin legitimitetiltä pudonnut pohja.

Tarkasteltaessa neljän analyysiin valitun yhteiskunnan olemusta havaitaan poliittisen muutoksen teorian valossa eräs mielenkiintoinen seikka. Kaikkien maiden valtiollisissa järjestelmissä tapahtuu ainakin pitkällä tähtäimellä eri asteisia muutoksia. Erään, laajalti hyväksytyyn ajattelutavan mukaan näitä muutoksia voidaan kutsua sisältöjensä perusteella joko vallankumouksellisiksi tai rauhanomaisiksi muutosprosesseiksi.²³ Kummallakin muutostyyppillä on omat ominaispiirteensä, jotka erottavat ne selkeästi toisistaan. Eräs keskeisimmistä erottavista tekijöistä on se, että rauhanomaisen muutostyyppin maissa voidaan havaita — kuten *Jan-Magnus Jansson* sanoo — ilmeinen kunnioitus »järjestettyjä menettelyjä» kohtaan poliittisessa elämässä.²⁴ Tällainen elementti taas puuttuu niiden maiden kohdalta, joiden muutostraditio on vallankumouksellinen.

Neljä tarkasteltavaa valtiota, Espanja, Italia, Japani ja Saksan Liittotasavalta kuuluvat nyt mitä ilmeisimmin juuri vallankumouksellisen poliittisen tradition omaaviin maihin.²⁵ Poliittinen muutosprosessi on niissä merkinnyt — tavallisesti jonkun kriisin seurauksena — äkillistä siirtymistä järjestelmätyypistä toiseen.²⁶ Sen kaltaista rauhanomaista muutossiirtymää kuin esimerkiksi Englannin tai Ruotsin kohdalla ei esimerkkinäissämme voida havaita, mikäli toistaiseksi jätämme analyysin ulkopuolelle Espanjan äskettäisen demokratisoitumisen. Näin saamme lisää erään käyttökelpoiselta tuntuvan selittä-

jän terrorismin esiintymiselle analyysitaustamme kaltaisissa valtioissa.

Tietenkin voidaan huomauttaa, että myös esimerkiksi Englanti on viime aikoina joutunut kärsimään tuntuvasti terrorismista, vaikka se kuuluukin rauhanomaiseen muutostyyppiin. Kyse on kuitenkin tällöin täysin erilaisesta terroristista, kuin mihin tämän kirjoituksen näkökulma rajoittuu. Englantia ahdistanut IRA:n väli-aikaissiiven terrori on osa Pohjois-Irlannin kansallista vapaustaistelua. Neljässä esimerkkitapauksessamme taas on kyse valtion sisäisestä terroristista, joka tähtää asianomaisen maan poliittisen järjestelmän muuttamiseen. Tämäntyyppistä terroritoimintaa ei Englannissa taas ole esiintynyt — sen paremmin kuin juuri muissakaan valtioissa, jotka voidaan selvästi tunnistaa rauhanomaiseen muutostyyppiin kuuluviksi.

Edellä sanotun perusteella näyttää todellakin siltä, että tarkastelemiemme yhteiskuntien kohdalla löytyy jotakin sellaista, joka ainakin jossakin määrin erottaa ne muista, muuten monessa suhteessa samankaltaisista valtioista. Näitä yhteisiä ja asianomaiset yhteiskunnat muista erottavia tekijöitä voidaan ainakin joitensellakin varovaisuudella käyttää terrorismia (siinä muodossa kuin sen olemme määritelleet) selittävinä muuttujina. Asiatyhteyksien sisäinen logiikka on riittävän ilmeinen, jotta esille tulleet tekijät ja terrorismin esiintyminen voidaan todellakin kytkeä toisiinsa. Näin päästään ainakin varaukselliseen yleiseen tietoon. Tällöin voidaan sanoa, että valtion poliittisen järjestelmän muutospyrkimykset terrorin keinoin ovat keskimääräistä todennäköisempiä yhteiskunnissa, jotka ovat kärsineet laajoista sodan kaltaisista kriiseistä, joiden yhteiskuntarakenne on jäykkä, joissa sosiaalinen uuden aikaistuminen on ollut nopeaa ja jotka poliittisen siirtymäprosessinsa puolesta kuu-

luvut niin kutsuttuun vallankumoukselliseen muutostyppiin.

Terrorismin tukijat ja kansainvälisyys

Tiedetään, että terroristit rahoittavat toimintansa ainakin osaksi rikollisin keinoin. Pankkiryöstöt ja kaappaukset lunasvaatimuksineen kuuluvat kaikkien tarkasteltavana olevien terroristijärjestöjen ohjelmaan. Erityisesti viimeksi mainituilla aloilla on kunnostautunut saksalainen RAF.²⁷ Tällainen toiminta yksinään mahdollistaa terrorin harjoittamisen kuitenkin vain harvoin. Järjestöt tarvitsevat joko valtion sisäisiä tai ulkoisia tukijoita, ja tietenkin keskinäinen yhteistoiminta saattaa olla myös niiden kannalta suotuisaa.

Jo aiemmin viitattiin siihen, että kaikilla analysoitavilla terroristiryhmillä on ollut aika ajoin voimakkaitakin valtion sisäisiä tukiryhmiä, eikä tähän kysymykseen enää palata. Kiinnostavampia ovat sen sijaan järjestöjen ulkoiset tukijat. Onhan useissa yhteyksissä nimetty aivan suoraan valtiot, joiden on katsottu enemmän tai vähemmän peitetysti tukevan terroristijärjestöjä.²⁸ Menettelyn on katsottu johtuvan tällaisten valtioiden omien kansainvälisten etujen kyynisestä tavoittelusta. Terroristiryhmiä tukevana valtioina on etupäässä mainittu Neuvostoliitto, Kiina, Kuuba sekä myös eräät muut sosialistiset maat ja edelleen useat radikaaliset arabimaat, Libya ennen muita.

Käsitteellisten sekaannusten vuoksi kysymys on vaikea. Aiemmin olemme jo ottaneet esille neuvostoliittolaisen marxilais-leniniläisen kannan terrorismiin, joka oli torjuva. Neuvostoliitto onkin suhtautunut kielteisesti sen kaltaisiin terroristijärjestöihin, jotka nyt ovat analyysimme kohteena.²⁹ Samoin esimerkiksi DDR on tuominut täysin Liittotasavallan RAF:n toi-

minnan »pettyneiden keskiluokan lasten puuhailuna, joilla ei ole vallankumouksellista kuria eikä perusteellista poliittista tietoutta».³⁰

Toisaalta tiedetään kuitenkin, että sosialistiset maat, Neuvostoliitto ja Kuuba ensimmäisinä, ovat tukeneet kansallisia vapautusliikkeitä. Aivan avoimestihan tämä tuli esille esimerkiksi Angolan ja Mosambikin tapausten yhteydessä, joiden kohdalla voidaan puhua jo suoranaisesta sotilaallisesta interventioista. Tällaisia kansallisia vapautusliikkeitä kutsutaan tietysti ainakin niitä vastustavilla tahoilla terroristijärjestöiksi. Raja tällä kohdin on kuitenkin selvä. Sosialistiset maat eivät ole tukeneet ainakaan suoranaisesti sen kaltaisia terroristiryhmiä, jotka nyt ovat analyysimme kohteina (jotka siis pyrkivät valtion sisäisen järjestelmän muuttamiseen). Radikaalien arabimaiden kohdalla tilanne on toinen. On itse asiassa osoitettavissa, että ainakin Libya antaa tukensa mille tahansa ryhmittymälle (vaikka täysin järjestömällekkin), joka muiden päämääriensä joukossa ilmoittaa myös olevansa Israelin vastainen. Täysin selvästi tämä tuli esille esimerkiksi RAF:n suorittaman länsiberliiniläisen politiikon, *Peter Lorenzin* kaappauksen yhteydessä.

Tarkastelemamme kaltaiset terroristiryhmät saavat siis mitä ilmeisimmin suoranaista kansainvälistä tukea öljyllä rikastuneilta radikaaleilta arabipiireiltä. Tällaisten tapausten täytyy kuitenkin olla poikkeuksia arabimaiden joukossa. Selvimmin tämä tulee ilmi, kun muistetaan, että terroristit kaappasivat OPEC:in (öljyntuottajamaiden järjestö) kokoukseen osallistuneet arabineuvottelijat muiden joukossa joitakin vuosia sitten Wienissä. Yhtä selvää kuitenkin on, että muutkin tarkastelemamme kaltaiset terroristijärjestöt kuin RAF saavat tukea juuri radikaaleista arabimaista. Ihmeteltävää tämä

ei olekaan, kun muistetaan esimerkiksi Libyan johtajan, eversti *Muammar Gaddafi* sumeilematon politiikka. Hänhän muun muassa tuki viimeiseen asti Ugandan hirmuhallitsijaa, *Idi Aminia*, ja pyrkii osteskelemaan »pientä» ydinpommia, jolla voisi räjäyttää Israelin valtion olemattomiin.

Juuri kansallisten vapautusliikkeiden tukeminen sekoittaa kuitenkin myös sosialistiset maat periaatteistaan huolimatta analyysimme kohteina olevien terroristiryhmien välilliseen tukemiseen. ETA, RAF, punaiset prikaatit ja punainen armeija ovat nimittäin kaikki tekemisissä määrättyjen suurten kansainvälisten terroristijärjestöjen kanssa, jotka selviteltyistä syistä ovat jääneet analyysin ulkopuolelle.³¹ Erityisen ilmeistä tämä on ollut Japanin punaisen armeijan kohdalla. Neuvostoliitto ja muut sosialistiset maat ovat antaneet tukeaan esimerkiksi Palestiinan vapautusjärjestölle, PLO:lle, joka puolestaan on laajassa kansainvälisessä yhteistyössä eri terroristijärjestöjen kanssa. Palestiinalaiset ovat epäilemättä toimittaneet aseita tarkastelemillemme neljälle ryhmittymälle. Tätäkin tärkeämpää on, että ainakin terroristiryhmien tärkeimmät aktivistit ovat saaneet terrorikoulutuksensa palestiinalaisten koulutuskeskuksissa.³²

Terrorismi on siis luonteeltaan mitä suurimmassa määrin kansainvälistä. Ilman ulkopuolisia tukijoita kaventuisivat tarkastelemiemme kaltaisten ryhmien toimintaedellytykset ratkaisevasti. Kysymys ei tällöin kuitenkaan liene — kuten joskus on väitetty — mistään maailmanlaajuisesta »salaliitosta», jonka puitteissa esimerkiksi sosialistiset maat pyrkisivät terroritoimintaa tukemalla horjuttamaan kapitalistisia järjestelmiä. Sosialistiset maat tukevat ideologiansa mukaisesti kansallisia vapautusliikkeitä. Monen tämänkaltaisen liikkeen kontrolloimattomuus ja joskus varsin ristiriitaiset päämäärät ovat taas joh-

taneet siihen, että läntisissä kapitalistimaissa toimivat terroristiryhmät tulevat saaneeksi tukea, jota niille ei alun perin ole tarkoitettukaan.

Johtopäätöksiä

Terrorismin käsite ei ole yksiselitteinen. Tässä kirjoituksessa on rajoitettu tarkastelemaan senkaltaisia erilaisten salaisten ryhmien suorittamia laittomia väkivalta-tekkoja, joiden tarkoituksena on mahdollisimman suuren yhteiskunnallisen kaaoksen aikaansaaminen ja lopulta poliittisen järjestelmän muuttaminen toisentyypisestä toisentyypiseksi. Tällainen toiminta todettiin erityisen tyypilliseksi tietyille teollistuneille kapitalistisille yhteiskunnille. Näistä neljää tarkasteltiin vertailevassa analyysissä keskenään ja suhteessa muihin samankaltaisiin yhteiskuntiin, joissa todetun kaltaista terroritoimintaa ei kuitenkaan mainittavassa määrin esiinny.

Vertailevan analyysin perusteella voidaan — tosin varauksellisesti — sanoa, että valtion poliittisen järjestelmän muutospyrkimykset terrorin keinoin ovat keskimääräistä todennäköisimpiä yhteiskunnissa, jotka ovat kärsineet laajoista sodan kaltaisista kriiseistä, joiden yhteiskuntarakenne on jäykkä, joissa sosiaalinen uudenaikaistuminen on ollut nopeaa ja jotka poliittisen siirtymäprosessinsa puolesta kuuluvat niin kutsuttuun vallankumoukselliseen muutostyyppiin. Toisaalta terroristien toiminta näissäkin tapauksissa voidaan osoittaa jokseenkin turhaksi. Taivotteitaan terroristijärjestöt eivät missään tapauksista olleet saavuttaneet; tulevaisuuden ennusteetkin voitiin terroristien kannalta osoittaa jokseenkin synkiksi. Analysoiduista järjestöistä ainoastaan ETA on onnistunut jossakin määrin horjuttamaan järjestelmää, muiden kohdalla yh-

teiskunnan »räjäyttämisyrykymykset» ovat pikemminkin aiheuttaneet jonkinasteista sosiaalista integroitumista.

Terrorismi on siis ehdottomasti huono sisäpolitiikan keino. Laajoja joukkoja se ei sellaisena ole kiinnostanutkaan. Terroristijärjestöt ovat pieniä, ja militanttien tausta on usein spesifioitunut akateemiseen intellektuellisiin. Mikäli jätetään pois sellainen voimakas tekijä kuin ETA:aan liittyvä kansallisuuskysymys, lieene DDR:läinen näkemys terroristeista »pettyneinä ja poliittisesti tietämättöminä keskiluokan lapsina» pitkälle menevästi oikea. Tällaisissakin tapauksissa ovat tiettyt psyykkiset taustatekijät hyvinkin saattaneet merkitä lopullista sysäystä terroritoimintaan hakeutumiselle.

Terrorismi ei ole »ismi» sikäli, että terroristijärjestöjen poliittis-aatteellinen perusta on yleensä varsin hatara. Analysoidut järjestöt ilmoittavat kaikki olevansa »marxilaisia», mutta käytännön toiminta on terroristien keskuudessa asetettu ehdottomasti etusijalle ideologiseen analyysiin verrattuna. »Marxilaisuuden» sisältö jää täsmentämättä. Marxilaisuuden eri haaroja edustavat kirjoittajat eivät myöskään missään tapauksessa tunnusta terroristeja leiriinsä kuuluviksi. Lähinnä taktisella tasolla voidaan anarkistien ja terroristien välillä havaita joitakin yhtäläisyyksiä. Tällöinkin on kyse vain joistakin yhteisistä menettelytavoista. Poliittisen aatteellisuuden tosiasiallista köyhyyttä terrorismin yhteydessä osoittaa hyvin se, että ehkä voimakkaimman tarkastelluista järjestöistä, ETA:n, toiminnassa on kansallistunto (so. baskinationalismi) ylivertaisesti ohittanut aatteeksi omaksutun »marxilaisuuden».

Terrorismi on kansainvälistä. Tätä kautta tulee terroristien toiminnan vaatimaksi taatuksi. Yksinään, täysin eristettynä, olisi minkä tahansa terroristijärjestön

toiminta hankalaa, kenties mahdotonta. Terroristit saavat ensinnäkin tukea toisistaan. Sellaisetkin järjestöt, joiden päämäärät ovat ensisijaisesti kansallisia, ovat yli valtiollisten rajojen ulottuvassa yhteistyössä keskenään. Tätäkin tärkeämpi yhteistyömuoto ovat kontaktit terroristijärjestöjen muodon ottaneisiin kansallisiin vapautusliikkeisiin. Ylivertaisesti tärkein yhteistyökumppani lieene tällöin palestiinalaisten vapautusta ajava PLO. Tätä kautta terroristijärjestöt tulevat saaneeksi epäsuoraa tukea myös sosialistimailta, tukea, joka alunperin on tarkoitettu vain kansallisille vapautusliikkeille. Valtiollisella tasolla terroristijärjestöt ovat saaneet suoraa tukea vain eräiltä raliikaaleilta arabimailta, etupäässä Libyaalta. Ehtona tällöin on ilmeisesti ollut riittävän innokkaasti esille tuotu Israelin vastaisuus — luultavasti myös käytännössä osoitettuna. Tämän ehdon ovat aatteellisesti väljät terroristijärjestöt myös sujuvasti täyttäneet.

Moraaliset ja inhimilliset näkökohdatkin syrjäyttäen voidaan sanoa, että politiikan keinona terrori on huono. Asetettuja päämääriä ei sillä saavuteta. Terrorismin käyttökeltvottomuus tulee osuvasti esille jo, jos sitä verrataan eräänlaiseen vastaakohtaansa, passiiviseen vastarintaan. Viimeksi mainitun käyttökelpoisuuden on esimerkiksi Gandhin toiminta Intiassa osoittanut ainakin täysin tyydyttävästi. Terrorismia ei voikaan pitää minään yhteiskunnallisesti liikkeellepanevana voimana. Ainakin sentyyppisen terrorismin kohdalla kuin mitä tässä kirjoituksessa on tarkasteltu, voidaan sanoa, että terrorismi on seurausta määrätynlaisista sosiaalisista olosuhteista. Vaikka näkemys onkin varauksellinen, antaa se kuitenkin aihetta määrätynlaiseen optimismiin. Terrorismin »kasvualustoina» toimineet yhteiskunnat ovat loppujen lopuksi sittenkin vain tietynlaisia erityistapauksia. Mitään oleellista

poliittista funktiota ei terrorismi hoidakaan, eikä se näin ollen kuulu millään lailla vakiintuneena elementtinä poliittiseen elämään.

LÄHDEVIITTEET JA HUOMAUTUKSET:

- 1 Sobl, Lester A. (ed.), *Political Terrorism*, New York 1975, s. 1.
- 2 Ks. esim. Sulevo, Kari, »Poliittinen muutos Espanjassa», *Politiikka* 3/1978.
- 3 Ks. esim. Tännsjö, Torbjörn, »Terrorism», *Häften för kritiska studier* 6/1975 sekä Greisman, H. C., »Social Meaning of Terrorism: Reification, Violence and Social Control», *Contemporary Crises* 1/1977.
- 4 26.5.1979 terroristijärjestö ETA räjäytti voimakastehoisen pommin California 47-kahvilassa Madridissa. Ks. esim. *Cambio* 16.10.6.1979.
- 5 Wilkinson, Paul, *Political Terrorism*, London 1974, s. 16.
- 6 Wilkinson, mt.
- 7 Tämänkaltaisesta kirjoittelusta ks. esim. *Helsingin Sanomien* pääkirjoitus 8.7.1979.
- 8 Sobel, mt., s. 225.
- 9 Wagenlehner, Gunther, »Motivation for Political Terrorism in Germany», teoksessa Marius H. Livingston (ed.), *International Terrorism in the Contemporary World*, New York 1978, s. 197—200.
- 10 Mickolus, Edward, »Trends in Transnational Terrorism», Livingston, mt.
- 11 Konstantinov, F. V. (toim.), *Marxilais-leniniläisen filosofian perusteet*, Moskova ilman vuosilukua, s. 457.
- 12 Wilkinson, mt., s. 70.
- 13 Leninin käsityksestä vallankumousprosessin luonteesta ks. esim. Lenin, V. I., *Valtio ja vallankumous*, Pori 1972.
- 14 Jaillardon, Edith, »L'Espagne post-franquiste: Le Consensus et ses equivoques», *Revue française de science politique* 2/1979, s. 306—307.
- 15 Eurokommunismmin poliittisesta sisällöstä ks. esim. Carrillo, Santiago, *Eurokommunismi*, Helsinki 1977.
- 16 Jansson, Jan-Magnus, »Aatesuunnat — poliittiset», teoksessa Heikki Waris ym. (toim.), *Yhteiskuntatieteiden käsikirja I*, Helsinki 1963, s. 29.
- 17 Wilkinson, mt., s. 67.
- 18 Vrt. Wilkinson, mt., s. 129.
- 19 Ks. esim. Joseph A. Dowlingin, Anthony Storrin ja Oleg Zinamin kirjoituksia mainitussa Livingstonin teoksessa, s. 223—265.
- 20 Ks. yksityiskohtaisemmin esim. Lichtheim, George, *Europe in the Twentieth Century*, London 1972.
- 21 Seuraavasta analyysistä ks. esim. Wagenlehner, Gunther, ma., sekä Taylor, Robert W. — Kim, Byoung-Suh, »Violence and Change in Postindustrial Societies: Student Protest in America and Japan in the 1960s», molemmat Livingston, mt., Hellman, Stephen, »The New Left in Italy», teoksessa Martin Kolinsky — William E. Paterson (ed.), *Social and Political Movements in Western Europe*, London 1976, Kolinsky, Martin, *Continuity and Change in European Society*, London 1974 ja Linz, Juan J., »An Authoritarian Regime: Spain», teoksessa Erik Allardt — Stein Rokkan (ed.), *Mass Politics*, New York 1970.
- 22 Wagenlehner, ma., s. 17—200 sekä Taylor — Kim, ma., s. 214—215.
- 23 Tästä ks. tarkemmin esim. Sulevo, Kari, Poliittisesta muutoksesta, *Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitoksen tutkimuksia, sarja B*, 10/1979.
- 24 Jansson, Jan-Magnus, *Politiikan teoria*, Helsinki 1971, s. 241.
- 25 Vrt. Jansson, mt., s. 240—241.
- 26 Vallankumouksellisesta poliittisesta muutoksesta ks. esim. Sulevo mt., s. 15—19.
- 27 Wagenlehner, ma., s. 196.
- 28 Ks. esim. Mickolus, ma., s. 56.
- 29 Ks. esim. Freedman, Robert O., »Soviet Policy toward International Terrorism», teoksessa Yonah Alexander (ed.), *International Terrorism*, New York 1976.
- 30 Wagenlehner, ma., s. 197.
- 31 Alexander, mt., s. xvi.
- 32 Mickolus, ma., s. 57.